DOI: 10.30816/ICONN6/2023/5

Congruență, (in)corectitudine și adecvare în cazul antroponimelor

Daiana Felecan
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,
Centrul Universitar Nord Baia Mare, România

***Congruence, (in)correctness,* and *appropriateness* in anthroponymy**

Abstract: This paper closely follows Eugen Coşeriu's theoretical model of the three levels of language and applies it to the field of anthroponymy. The approach is theoretical and starts from the classification of anthroponyms into the three levels of language. The study shows how the filter of (in)correctness affects the onomastic units of the historical language investigated, namely Romanian. The metalanguage of philosophy and that of anthroponymy are the main methodological sources from which the terminology employed has been selected.
Keywords: language levels, congruence, correctness, appropriateness, meaning.

1. Introducere

Articolul nostru va urma îndeaproape modelul teoretic propus de Eugen Coșeriu, referitor la tripartiția nivelurilor limbajului, cu aplicabilitate la sfera numelor proprii de persoane.

Nivelul universal al limbajului găzduiește fiecare expresie denominativă designativă. Aici sunt adăpostite toate posibilitățile nominale ale limbii. Judecata de valoare căreia acestea îi subscriu este *congruența*, acordul cu sistemul limbii, care nu elimină nicio potență nominală a limbajului. Nivelul istoric al limbajului stă sub semnul specificității idiomatice: aici, materia lingvistică este pliabilă/modelată în funcție de idiomul în care este actualizată (*Mihai* – în română, *Michel* – în franceză, *Michael* – în engleză etc.). Dacă nivelul anterior corespundea sistemului, în acesta intervine norma și, odată cu ea, selecția dată de ceea ce idiomatic este considerat corect. Este nivelul subdiviziunilor diafazice, a căror validitate este conferită de ceea ce este socotit la un moment dat corect în tipul stilistic respectiv: de exemplu, o poreclă este considerată ca abatere de la normă, deci incorectă, într-un tip de discurs formal, dar ea intră în vigoare de îndată ce escaladează standarditatea limbii și se insinuează, devenind dominantă, în uzul informal. Apoi, ceea ce fusese gândit ca incorect poate evolua în normă, datorită frecvenței sporite pe care o câștigă în comunicarea din diversele registre ale limbii. Se poate vorbi despre mai multe tipuri de norme, nu doar de una universală și imuabilă. Cercetarea noastră va dovedi aceasta în funcție de registrele în care vom analiza ocurențele considerate. (A se vedea cazul poreclelor devenite supranume din nevoia identificării

individului, implicit a salvării lui de omonimia antroponimică). La acest palier, așadar, operăm cu judecata *(in)corectitudinii* lingvistice. Rămâne în vigoare ca un fapt de limbă să fie considerat de către unii corect, iar de către alții incorect. Nu am spus *neadecvat*, deoarece *potrivirea/nepotrivirea* este judecata de valoare specifică nivelului individual al limbajului. Odată intrat în text, validitatea numelui este raportată la competența expresivă a locutorului. Abilitatea de a ști când, unde și cum devine pertinent un nume propriu al limbii este exclusiv în funcție de interesul pe care vorbitorul îl manifestă în vorbire în ceea ce privește adaptarea la cadrele comunicării. Este nivelul în care orice normă stă sub semnul abolirii, actanții din procesul interlocutiv trebuind să dispună de aceeași ideologie comunicativă, drept dovadă că subscriu aceloraşi valori gnoseologice.

Studiul nostru va fi unul teoretic și va glosa pe marginea încadrării antroponimelor în cele trei niveluri ale limbajului, urmărind cum barometrul (in)corectitudinii acționează asupra unuia sau a altuia dintre elementele denominative ale limbii istorice considerate (în speță, româna). Metalimbajele filozofiei și al antroponimiei vor fi principalele surse metodologice cu ale căror îndreptare lexicale vom opera în principal.

2. Nivelurile limbajului

În concepția lui Coșeriu (1992–1993), limbajul se desfășoară pe trei niveluri[1],

---

[1] Limbajul este „o activitate foarte complexă, care se desfășoară simultan pe trei niveluri, pe trei planuri diferite:

1) *nivelul universal*, al vorbirii în general, 2) *nivelul istoric*, al limbilor, 3) *nivelul particular*, al discursurilor, al actelor lingvistice" (Coșeriu 1992–1993: 165).

Normele conținute în limbaj sunt „urmate în mod intuitiv de către vorbitori și aplicate tot așa, în mod intuitiv, drept criterii de judecată despre vorbire de către ascultători" (*Ibidem*: 165). Aceste norme corespund „celor două universalii determinante ale limbajului, anume *creativității* [...] și *alterității* limbajului" (*Ibidem*: 165–166).

Așadar, limbajul este „1) vorbire în general, independent de o limbă determinată, 2) el este însă totdeauna *vorbire individuală* într-o situație determinată și 3) *vorbirea unui individ anume*, pe răspunderea acestui individ" (*Ibidem*: 166).

– pe planul vorbirii în general: *„Acest copac cântă colinde foarte frumoase.*, *Am pus la fiert vioara și clavirul.*, *Astăzi dimineață, la micul-dejun, am mâncat cinci foneme"* (*Ibidem*: 166).

„În sintaxa unei limbi în particular, numele părților corpului au o sintaxă particulară [...], nu se întrebuințează în majoritatea contextelor fără un epitet, adică, spunem despre un copil că are *ochi albaștri*, nu că *are ochi*, spunem că o femeie *are picioare frumoase* sau *strâmbe* sau altfel, nu că *are picioare*" (*Ibidem*: 166–167).

Este vorba despre *norme ale vorbirii în general*: „Vorbirea în general se bazează pe anumite principii ale gândirii" [...], „se bazează pe cunoștința generală pe care o avem despre lucruri, despre lume și despre noi înșine, prin care știm că, de obicei, copacii nu cântă colinde, știm că nu e bine și nu e rațional să punem la fiert vioara, știm că nu mâncăm foneme ș.a.m.d. și știm că nu trebuie să spunem ceea ce se înțelege de la sine și că deci acest caracter eliptic al limbajului nu este în realitate caracter eliptic, fiindcă restul informației este dat ori de cunoștința lucrurilor, ori de situație. Așadar, nu spunem *o femeie cu picioare*, ci o *femeie cu picioare strâmbe* sau *frumoase*, fiindcă toate femeile în universul nostru au picioare, nu spunem *un copil cu ochi*, ci *un copil cu ochi albaștri* ș.a.m.d., fiindcă în universul pe care-l cunoaștem noi, copiii au ochi" (*Ibidem*: 167).

și anume: *nivelul universal*, *nivelul istoric*[2] și *nivelul individual*[3]. Ca *activitate*, la primul

„Aceste fapte pe care le-am semnalat, adică de a spune ceea ce nu se spune, sunt devieri de la o normă a limbajului. Putem numi această normă generală, de coerență cu cunoașterea lucrurilor și cu principiile generale ale gândirii, *congruență*" (*Ibidem*: 167). „Pe planul și la nivelul limbilor găsim normele de *corectitudine*, adică faptul de a vorbi după tradiția pe care vorbitorul vrea, de fiecare dată, să o aplice într-un discurs, într-un act lingvistic, deci nu numai o singură tradiție într-o limbă istorică, ci acea tradiție pe care vorbitorul *vrea* să o aplice. Adică, pot aplica tradiția acelei forme a limbii române în care se spune, de exemplu, *pâine*, *câine*, *mâine* ș.a.m.d. sau pot aplica tradiția acelei forme a limbii române [...] după care spunem, chiar în forma literară, *câne*, *pâne*, *mâne* ș.a.m.d. și fiecare din aceste forme este, se înțelege, corectă și e și judecată ca fiind corectă, de acord cu tradiția pe care vreau s-o realizez. Deci, dacă vreau să realizez tradiția moldovenească a limbii literare, spun *câne*, *mâne*, *pâne* ș.a.m.d. Dacă vreau să realizez tradiția muntenească a limbii literare, atunci spun *mâine*, *pâine*, *câine* ș.a.m.d." (*Ibidem*: 168). „Fiecare mod de a vorbi este modelul după care se judecă realizarea în vorbire. Însă vorbirea este și vorbire în situații individuale, nu numai vorbirea în general și vorbirea unei anumite limbi. Și, deci, și aici poate fi o abatere de la anumite norme și ni se va spune: «Nu se spune așa», «Nu se vorbește așa cu o doamnă», «Așa se vorbește cu copiii», «Așa se vorbește într-o anumită situație». Dacă spui, de exemplu, unui prieten: *Am aflat că tâlharul de tat-to are cancer și că repede o să dea ortul popii.*, enunțul nu conține în realitate incorectitudini de limbă, însă poate fi o expresie incorectă într-un sens, în sensul relațiilor sociale și al convieţuirii într-o comunitate" (*Ibidem*: 168). Normele acestui nivel se numesc adecvare și adecvat (Aristotel – *tò prépon*).

Există trei tipuri de judecăți cu privire la vorbire: *norme de congruență*, *norme de corectitudine* și *norme de potrivire*. Toate acestea sunt *norme de conformitate* (vezi *Ibidem*: 169). „Normele de congruență pot fi suspendate de normele de corectitudine și de normele de potrivire. Dacă avem o regulă într-o limbă, atunci nu mai judecăm eventuala incongruență, iar dacă o judecăm, greșim" (*Ibidem*: 170).

„«Nimeni nu poate vedea altfel decât *cu ochii* și *cu propriii săi ochi*» și, totuși, dacă avem această tradiție lingvistică într-o limbă, spunem *L-am văzut cu ochii mei* și nimeni nu întreabă: «Dar cum ați fi putut să vedeți altfel decât cu ochii și cu ochii dumneavoastră?», fiindcă incongruența este suspendată de corectitudine, de realizarea corectă a unei limbi. Tot așa, potrivirea poate suspenda toate normele de congruență, dacă considerăm că tocmai incongruența este potrivită, dacă facem o glumă [...]: *Cei patru evanghelişti sunt trei*: ș.a.m.d. [...] Deci, normele de potrivire pot suspenda normele de congruență; mai mult, pot suspenda și normele de corectitudine. Dacă discutăm cu un străin care vorbește prost limba noastră, trebuie să vorbim normal sau dacă credem că trebuie să reducem regulile limbii noastre pentru ca străinul să ne înțeleagă, le reducem, dar vorbim incorect, fiindcă doar credem că aceasta este potrivirea, că aceasta constituie acel *prépon* al vorbirii. Deci, valorile superioare pot suspenda valorile inferioare; în acest caz, și valorile specifice pot suspenda valorile generice" (*Ibidem*: 170–171).

[2] O limbă istorică este „limba în sensul curent al termenului, adică o limbă care s-a dezvoltat în istorie, cu o seamă de tradiții comune, și care se recunoaște ca limbă de către propriii ei vorbitori și, de obicei, și de vorbitorii altor limbi, ceea ce se arată prin faptul că această limbă are un nume, un nume propriu, adică e denotată prin adjectiv propriu" (*Ibidem*: 57–58). „În fiecare limbă istorică, vorbitorul este «poliglot», știe mai multe «limbi»" (*Ibidem*: 61). „O limbă istorică este o colecție mai mult sau mai puțin complexă de dialecte, niveluri și stiluri de limbă" (*Ibidem*: 63).

[3] „Toți oamenii vorbesc, toți știu să realizeze această activitate, însă această activitate umană universală se realizează totdeauna și în mod necesar individual. Fiecare, chiar și în dialog,

dintre niveluri, avem vorbirea în general, ca posibilitate a articulării ei de către individ (acestuia corespunzându-i lingvistica vorbirii în general); la al doilea nivel, avem facultatea de a vorbi o limbă (naturală: franceză, engleză, română etc.) (acestuia corespunzându-i lingvistica limbilor); la al treilea nivel, avem discursul sau textul, dar nu (doar) ca realizare solemnă, ci ca unitate de vorbire concretă, de la o singură formulă de salut până la *Divina Comedie* (actele de vorbire care stabilesc anumite legături între ele) (acestuia corespunzându-i lingvistica textului). Ca *tehnică* (cunoaștere), la primul nivel avem *competența elocuțională*[4], adică a ști să vorbești în general, a nu tăcea (toți indivizii

---

vorbește pe răspunderea lui și în dialog trece de la vorbire, adică de la (rolul de) vorbitor la rolul de ascultător; chiar când vorbește cu sine însuși, el vorbește ca vorbitor, despărțindu-se, împărțindu-se în vorbitor și ascultător" (*Ibidem*: 31). „Însă această activitate universală, care se realizează totdeauna individual [...], se produce totdeauna de acord cu anumite norme istorice, cu anumite tradiții istorice, ale anumitor comunități lingvistice, se realizează adică totdeauna într-o limbă. Nu există limbaj care să nu fie limbă" (*Ibidem*: 31). „Vorbirea unei limbi *nu* este numai realizare a unei tradiții", ci „trebuie să fie și o adăugire la tradiție, o inovație", dovadă fiind faptul că există schimbare lingvistică (*Ibidem*: 32).

[4] Există niște „norme ale limbajului în general, ale vorbirii în general. Și aceste norme se aplică la vorbirea în orice limbă. Ceea ce nu merge într-o expresie ca de exemplu: *Cele cinci continente sunt patru: Europa, Africa, Asia*, nu merge nici într-o limbă" (*Ibidem*: 34). Sau: *Cei patru evangheliști sunt trei: Luca și Matei*.

„Dacă toate aceste fapte sunt excluse, ele sunt excluse prin *cunoașterea lucrurilor*, prin cunoștința pe care o avem cu privire la lumea în care trăim și nu sunt excluse numai într-o limbă anumită, într-o limbă la nivelul istoric al limbajului. [...] Așa cum nu spunem *o femeie cu picioare* și *un băiat cu ochi*, nu spunem *un râu cu apă*, *o casă cu ferestre*, nu spunem o bicicletă cu roate, fiindcă se înțelege că ține de norma lucrurilor ca o casă să aibă ferestre, o bicicletă să aibă roți (sau roate) [...]. Este de ajuns ca această normă a lucrurilor să fie suspendată sau negată, ca imediat aceste expresii care ni se par imposibile să fie expresii cu totul normale, fiindcă atunci ele aduc ceva ca informație, aduc ceva nou [...]. Adică, de exemplu, dacă o doamnă în tramvai are picioarele acoperite și nu se văd, un băiețaș îi poate spune mamei: *Mamă, doamna nu are picioare*! Iar mama îi răspunde: A, doamna are picioare, și nu spune dacă sunt frumoase sau strâmbe. [...] Nu spunem *un râu cu apă*, însă, dacă zburăm deasupra unui deșert și vedem mereu numai mătci de râuri fără apă și zărim dintr-o dată unul cu apă, spunem: În sfârșit, *un râu cu apă*, fiindcă norma a fost suspendată, norma cu privire la lucruri și expresia este cu totul normală, nu e o expresie incorectă" (*Ibidem*: 34).

„Deci toate aceste lucruri depind de o «știință», de o competență care se aplică vorbirii în orice limbă, fiindcă e vorba de principii și de criterii ale gândirii în general și de cunoștințele pe care le avem cu privire la lumea în care trăim" (*Ibidem*: 35).

„Tot felul de expresii și de construcții, în orice limbă, depind tocmai de cunoașterea intuitivă a acestor principii ale gândirii în general și de cunoașterea lucrurilor, independent de organizarea realității într-o limbă anumită, într-o limbă determinată" (*Ibidem*: 35).

Competența elocuțională se referă la „*norme ale vorbirii în general*, *norme*, pe de o parte *ale gândirii* în general, pe de altă parte, *norme determinate de cunoașterea lucrurilor*, de cunoașterea lumii.

Fiecare activitate se bazează pe o tehnică, adică pe o serie de norme intuitive pentru realizarea acestei activități, și pe un anumit fel de cunoaștere" [...]. Vorbitorul știe cum spune, de ce spune ce spune, însă nu poate explica altfel decât prin faptul că «așa se spune»" (*Ibidem*: 36).

vorbesc, fiindcă „a nu vorbi" înseamnă fie „a suspenda activitatea de a vorbi", adică „a înceta să vorbească", fie „a nu vorbi încă"); la al doilea nivel, *competența idiomatică*[5] (a ști să te exprimi într-o limbă străină); la al treilea nivel, *competența expresivă*[6] (priceperea de a construi discursuri). Ca *produs*, la primul nivel, se situează „vorbitul" (totalitatea a ceea ce s-a spus sau urmează să se spună); la al doilea nivel, se situează limba abstractă, iar la al treilea nivel, textul (vorbit sau scris). În calitate de conținuturi, la nivelul universal stă *desemnarea* (stabilirea corespondenței cu lucrurile din realitate sau cu stări ale lucrurilor), la nivelul istoric, *semnificația* (definită drept delimitare a posibilităților de desemnare), iar la cel individual, *sensul* (ceea despre ce vorbește textul, conținutul actului de vorbire; desemnarea și semnificația sunt un semn cu un conținut de ordin superior, numit sens). Judecata asupra unui text este determinată de următoarele trei criterii, corespunzătoare fiecăruia dintre nivelurile limbajului: celui universal: *congruența*[7], adică „de acord ori cu principiile generale ale gândirii, ori cu o anumită cunoaștere a lucrurilor" (*Ibidem*: 44); celui istoric: *corectitudinea*[8]: ceea ce se așteaptă de la un

---

[5] „O *limbă istorică* este un sistem de tradiții ale vorbirii într-o comunitate, sistem care este recunoscut din punct de vedere istoric de vorbitorii acestui sistem și, de obicei, și de vorbitorii altor sisteme, prin faptul că acest sistem de tradiții are un nume propriu – nu există numai nume proprii substantive, ci și nume proprii adjective, adverbe –, el se numește *limba română*, *limba spaniolă*, *limba franceză*, *limba engleză* etc., adică reprezintă o limbă istorică" (*Ibidem*: 38).

[6] Competența expresivă „se referă la a vorbi în situații determinate și cu privire la anumite lucruri, cu anumiți interlocutori" (*Ibidem*: 36).

„Am văzut că există o competență, un *saber* care se referă la a vorbi în situații determinate și cu privire la anumite lucruri, cu anumiți interlocutori. Este ceea ce se spune – în sens negativ – când constatăm că ceea ce spunem nu corespunde normelor, când spunem că suntem incapabili să scriem o scrisoare de condoleanțe, adică să construim acest fel de text, sau când o doamnă ne atrage atenția: «Nu se vorbește așa cu o doamnă»!" (*Ibidem*: 36).

[7] „La nivelul universal, e vorba de *congruență*: realizarea e congruentă sau incongruentă [...], însemnând «de acord ori cu principiile generale ale gândirii, ori cu o anumită cunoaștere a lucrurilor»" (*Ibidem*: 44).

„Judecata de congruență poate fi suspendată în corectitudine și poate fi suspendată în ceea ce s-a considerat că nu-i adecvat" (*Ibidem*: 45).

„Normele de congruență pot fi suspendate de normele de corectitudine și de normele de potrivire. Dacă avem o regulă într-o limbă, atunci nu mai judecăm eventuala incongruență, iar dacă o judecăm, greșim" (*Ibidem*: 170).

[8] „La nivelul limbilor, realizarea normală, ceea ce așteptăm, ceea ce cerem vorbitorului, este *corectitudinea*.

Corect este zero, este ceea ce se așteaptă de la oricare vorbitor; corect nu este nicio valoare, este pur și simplu normalitatea, conformitatea cu normele vorbirii într-o limbă anume" (*Ibidem*: 44).

„Tradiția idiomatică suspendă orice tip de incongruență [...]. Și tot așa, ceea ce se interpretează ca adevărat, suspendând incongruența, fiindcă este adecvat ca text de limbă, trebuie să fie congruent" (*Ibidem*: 45).

„Când cineva spune *l-am văzut cu ochii mei*, nu-i spunem: «Da' cum ai fi putut să vezi altfel?» [...] Fiindcă tradiția idiomatică suspendă orice tip de incongruență, incongruența în acest caz nu se observă" (*Ibidem*: 45).

vorbitor, ceea ce i se cere acestuia, conformitatea cu normele vorbirii într-o anumită limbă; celui individual: *adecvarea*[9]: conformitatea cu normele discursului; potrivit cu privire la lucruri, la interlocutor, la situația de comunicare.

Tabelul 1. Nivelurile limbajului în concepția lui Coșeriu (1992–1993)

Planuri ale limbajului	Activitate/ *Enérgeia*	Tehnică/ *Dynamis*/ Cunoaștere/ Competență	Produs/ Ergon	Conținuturi	Judecăți/ criterii de concordanță
Nivelul universal	vorbirea în general (lingvistica vorbirii în general)	competență elocuțională	„vorbitul", totalitatea a ceea ce s-a spus sau se poate spune	desemnare	congruență
Nivelul istoric	a vorbi o limbă (lingvistica limbilor)	competență idiomatică	(limba abstractă)	semnificație	corectitudine
Nivelul individual	discursul (ca unitate a vorbirii) (lingvistica textului)	competență expresivă	text (vorbit sau scris)	sens	potrivire/adecvare (*tò prépon*)

3. Antroponime oficiale vs antroponime neoficiale

„Conform cu parametrii pragmatici pe baza cărora se constituie interacțiunea (vârsta și sexul locutorilor, statutul socioprofesional al acestora, specificul raporturilor interpersonale – distanță/familiaritate, gradul de formalitate/semiformalitate/informalitate a interacțiunii), locutorii aleg antroponimul care să satisfacă cerințele intenției lor comunicative. Astfel, în practica denominativă curentă, se disting *două modalități verbale de identificare nominală a referentului*:

– una «naturală», reperabilă în cadrul procesului de numire *propriuzisă*, *convențională*, *oficială*, *canonică*, *standard*, având ca produse *antroponimele convenționale/oficiale/canonice/standard* și

– alta «motivată», reperabilă în cadrul procesului de numire *derivată*, *neconvențională*, *neoficială*, *necanonică*, *nonstandard*, având ca produse *antroponimele neconvenționale/neoficiale/necanonice/nonstandard*.

---

[9] „Pentru conformitatea cu normele discursului avem de la Aristotel un termen, *tò prépon* «a vorbi adecvat»" (*Ibidem*: 44).

„*Tò prépon* «potrivirea, adecvarea» poate suspenda și corectitudinea. Când vorbim cu străinii, ne închipuim că acești străini nu sunt capabili să înțeleagă toate nuanțele limbii noastre și deci le simplificăm limba și spunem cam așa: *Tu acasă la mine dă cafea*, înțelegi, *cafeală*? Și el, străinul, dacă e inteligent, ne poate răspunde: *Vorbești păsărește*, înțeleg mai bine dacă mi-o spui românește. Însă cum vorbitorul are totdeauna dreptate – în sensul că pentru vorbitor așa este potrivit –, el consideră că celălalt nu înțelege numai dacă-i vorbește în mod simplificat și atunci el vorbește simplificat, îi vorbește cu o vorbire redusă" (*Ibidem*: 46).

În ceea ce privește prima modalitate de numire, la deciderea asupra unui anumit antroponim se ajunge în urma selecției dintrun lot nominal mărginit și, cel mai frecvent, caracteristic comunității lingvistice în cauză; în privința celei dea doua modalități de numire, pălește (aproape) orice constrângere (excepție făcând rigorile structurale (cantitative) prevăzute în cazul nicknameurilor), libertatea de construcție verbală a locutorilor fiind neîngrădită.

Numirea convențională corespunde «botezului inițial», eveniment spiritual și social, deopotrivă, al vieții indivizilor care împărtășesc cutumele religiei creștine sau doar eveniment social, pentru cei cărora, din varii motive, intrarea în lume nu le este oficiată (și) întrun cadru religios, ci doar prin consemnarea în Registrul Stării Civile. Datarea socială a persoanei este concomitentă cu numirea individuală, astfel că, odată cu dobândirea unui *cod numeric personal* (*existența statistică*), individul capătă și un *cod nominal personal* (*existența semnificată*).

Numele propriu în general, ca orice semn lingvistic, nu este doar parte semnificantă, ci, totodată, și reflex conceptual (semnificat)[10] al unui denotat sau, altfel spus, prin intermediul acestuia, o realitate extralingvistică este înscrisă (prin desemnare) simultan în plan idiomatic (al limbilor istoric constituite) și în plan discursiv.

Semnificația numelui oficial este arbitrară, convențională, nemotivată, ocazională, circumstanțială, acesta nefiind susceptibil de a comporta vreun sens intrinsec; este atribuit de terți (părinți, nași, alte rude etc.) cu intenție individualizatoare (delimitarea de alți existenți), iar o eventuală învestire cu sens trebuie pusă pe seama atribuitorului de nume: acesta încarcă forma fonetică extrasă cu potențialități interpretative în funcție de componenta nominală genealogică, de propriile gusturi estetice, culturale etc. la un moment dat. Se poate afirma că sensul numelui propriu stă în *permanenta atribuire a propriului eu* (*i.e.* al onomaturgului) celuilalt. […]

Antroponimele neconvenționale (opuse celor convenționale) reprezintă acea categorie de nume proprii care nu sunt atribuite/întrebuințate în conformitate cu regulile și reglementările oficiale ale unei comunități.

Am distins următoarele *categorii de antroponime neconvenționale*: *porecla*, *supranumele*, *nicknameul*, *pseudonimul*, *hipocoristicul*, *numele individual* și *de grup în curs de antroponimizare*.

Dacă numele convențional reprezintă un *semn nemarcat*, *neutru*, *arbitrar*, adică un semn care stă în locul purtătorului (*aliquid stat pro aliquo*), numele neconvențional funcționează ca un *semn iconic*, având menirea de «a fotografia» un anumit tip de comportament al titularului.

Ca produse ale procesului de numire neoficială, antroponimele neconvenționale

[10] „Semnificația reprezintă în fiecare caz o infinită posibilitate de desemnare a unor existențe particulare, iar desemnarea însăși se realizează întotdeauna în același fel, și anume prin particularizare […]. Numirea unui lucru […] este de fiecare dată o reducere a lucrului la o semnificație: recunoașterea unei specii a ființei, adică a «condițiilor unui significatum» (și, în cadrul numirii, în fiecare caz în parte, cuvântul, adică «semnul cu semnificație», «stă pentru» semnificația sa, adică pentru el însuși)" (Coșeriu 2009: 126).

sunt «derivate» nominale rezultate din dorința nominatorului de a conferi o etichetă verbală specificatoare/caracterizantă pentru individ.

Antroponimul neconvențional reprezintă un *signum singulare* al subiectului numit, traducând

• fie o necesitate practică: evitarea omonimiei antroponimice (mai mulți purtători ai numelui respectiv),

• fie o intenție de calificare a unui tip uman, prin

• sublinierea diferenței specifice – antroponimul neconvențional având rol de *supraindividualizare* – sau, dimpotrivă, prin

• marcarea apartenenței individului la o clasă – antroponimul neconvențional având rol de *clasificare*, de asociere cu alți indivizi cu care se înrudește tipologic – (este cazul antroponimelor neconvenționale generice; vezi, în acest sens, Felecan 2012)" (Felecan 2014: 17–20).

„Apelul la un semn nominal descriptiv (*i.e.* antroponimul neconvențional) în desemnarea interindividuală traduce, pe lângă atitudinea deliberată a vorbitorului de adaptare a unei strategii de conformitate cu situația de comunicare, și reflexul asumării responsabilității de adoptare (recunoaștere și asumare) și de proliferare a expresiei designative ca «amprentă psihică» (Saussure 1998: 85) fixată unui denotat întro anume circumstanță. «Ieșirea din ritual» (schimbarea/amalgamarea contextelor comunicative) implică permutări ale registrelor expresive, amestec de stiluri, ridicarea canonului, derapaje ale neconvenționalului în convențional. Zona de interferență a statutului constitutiv proprial cu acela al proprialității de circumstanță este populată de antroponime neconvenționale care, în ultimele decenii mai pronunțat ca oricând în istorie, translatează dintrun teritoriu în celălalt, preluând comportamentul (structural și pragmatic) al categoriei gazdă. Insinuarea treptată a globalizării (elementul universal) în particular (cutuma locală) a condus la dilatarea progresivă a dimensiunilor liminale ale tiparelor lingvistice și culturale autohtone, metisajele erodând toate compartimentele socialului. Judecățile de *congruență* și de *corectitudine* (vezi Coșeriu 2009: 316) sunt abrogate în favoarea celor de inadecvare" (Felecan 2014: 20–21).

4. Congruența nivelului universal al limbajului

Nivelul universal al limbajului adună toate antroponimele oficiale (cele consemnate în actele de stare civilă) și neoficiale (porecle, supranume, pseudonime, nickname-uri, formule antroponimice neconvenționale etc.), trecute, prezente și viitoare (potențialitățile virtuale ale limbii) („totalitatea vorbitului"). Această simultaneitate temporală este explicabilă prin caracterul inovativ al limbii: noi nu învățăm o limbă gata definită, ci învățăm să creăm într-o limbă. Universalitatea limbajului permite coexistența contrariilor nominale (pe lângă o multitudine de fapte de limbă congruente), fără ca acestea să fie supuse unei judecăți din partea locutorilor. Ei iau drept bune, tolerante unele cu altele, toate manifestările denominative create de indivizi în diversele împrejurări ale existenței. Libertatea lor creativă este infinită. În acest nivel, nu se regăsesc filoane care să organizeze antroponimele în vreun fel, după anumite criterii.

„Orbitele" pe care acestea se înscriu sunt „oarbe" atâta timp cât nu sunt ameninţate cu „înregimentarea" într-unul dintre cadranele celor două niveluri imediat următoare. Antroponimele gravitează într-un haos de o eterogenitate nediferenţiată, nu se dejoacă unele pe altele cu destituiri sau poziţionări ierarhic superioare. Numele real al individului şi porecla nu se sabotează reciproc, pentru că le este semnată cererea de conlocuire. Distribuţia pe registre stilistice va deveni criteriu axiologic pentru un alt nivel. Avem a face cu un inventar infinit de posibilităţi combinatorii/asociative. De aici, locutorul se autoserveşte cu însemnul oportun necesităţii sale comunicative (situată, cum am specificat, într-un alt plan, mai riguros). În acest teritoriu asediat de o multitudine de potenţe locutive, *discursul repetat* şi *tehnica liberă* coexistă, fenomene care vor deveni tutelare în câte unul dintre celelalte niveluri ale limbajului. Acesta este nivelul sistemului limbii, care face dovada potenţialităţilor sale prin numărul mare (spre infinit) de procedee cu probabilitate accentuată.

În interacţiunea verbală, locutorii apelează – spre a evita multiplicitatea nominală a destinatarului – la o serie de posibilităţi denominative, care, în mod normal, au funcţie individualizatoare. Statutul acestor semne oficiale este subminat când ele se repetă *in praesentia*, trasând graniţele unei persoane care, după cum am văzut, se poate regăsi nominal în multiplicitate. Acum intervine fenomenul omonimiei antroponimice, iar singularitatea făpturii poate fi garantată prin ostensiune sau prin aflarea unui substitut nominal distinctiv (care să o delimiteze de alţi purtători ai aceluiaşi nume). Astfel, posibilităţile numirii devin infinite în măsura în care surogatul de nume convenţional ghidează locutorul spre denotatul unic şi nu spre o genericitate de posesori ai numelui de împrumut. Este momentul în care putem afirma calitatea de *descripţie definită* a numelor, mai mult, de *mănunchi de descripţii definite* alocate unui particular. Numele oficial nu are la modul vădit caracter descriptiv, sens lexical – cel mult, acesta poate conţine închisă în el o istorie nominală a onomaturgului, care să motiveze preferinţa pentru un atare nume –, în vreme ce numele neoficial deapănă făţiş o poveste despre purtător – în general cunoscută de întreaga comunitate. Acesta din urmă devine rodul semnificaţiei numelui său.

Uneori, denominaţia este deliberată – titularul se învoieşte cu alipirea noii etichete nominale –, alteori (cel mai adesea), aceasta este rezultatul unui complot denominativ, la care împricinatul nu se constituie ca parte. Noile nume se propagă fie în prezenţa reperului (când acestea sunt asumate), fie în absenţa acestuia (când în structura lor de adâncime conţin un sens ironic/blasfemiator/de ocară).

O altă situaţie a recurgerii la nume neoficiale îl are ca operator pe însuşi proprietarul numelui, din dorinţa rulării unui nume mai eufonic, a unei preferinţe denominative sau a unei sustrageri denominative sub anonimat. Cele mai des întâlnite cazuri sunt acelea ale nickname-urilor, pseudonimelor, supranumelor, dar şi ale unor porecle. Formele astfel însuşite sunt fie opace (dincolo de corpul fonetic nu poate fi deslușit vreun sens), fie tranzitive (decriptează sensul intenţionat de purtător). Între nume şi deţinător se formează o legătură indestructibilă, liant care va fi analizat de noi cu ocazia descrierii nivelului individual.

Acest palier general al limbajului funcționează ca o sursă de extracție a materialului brut, care va fi prelucrat în cele două compartimente mai aplicate ale limbajului. Aici este o aglomerare de nume și surogate/adjuvanți, dar numai câteva vor încăpea pe pânza pictorului denominator din nivelurile următoare. În limitele „pânzei" și ale „culorilor" (*i.e.* numelor disponibile), libertatea „pictorului" este deplină. Nivelul universal reprezintă sistemul limbii (*systema*), în care unitățile/sintagmele nominale sunt congruente. Această congruență nu este, după cum vom vedea, una imuabilă, de vreme ce ea este periclitată și chiar suspendată, la rigoare, de judecățile de valoare ale celorlalte niveluri. Asemeni unui malaxor, nivelul universal pregătește (omogenizează *in nuce*) materialul lexical, anunțând prototipul care va fi dezvoltat/prelucrat la etajele superioare (calitativ). În acest compartiment, numele experimentează perioada de stagiu, fiind formatate pentru etapele de rafinare ce vor veni.

5. (In)corectitudinea nivelului istoric al limbajului

Nivelul istoric este un prim „organism" de aranjare a antroponimelor, prin încadrarea lor într-o limbă naturală anume. Nu trebuie să înțelegem de aici că este vorba despre nume proprii specializate pentru o limbă sau alta, împrumutul/migrarea lor fiind recunoscut(ă) datorită fenomenului globalizării. Vorbim, totuși, despre antroponime caracteristice unei limbi sau alteia, adică de antroponime care urmează modelul unei tradiții istorice, care se înscriu, altfel spus, într-una. Judecata de valoare căreia subscriu numele proprii înregistrate aici este *corectitudinea*. Acestora trebuie să li se recunoască specificitatea, apartenența la un anumit idiom de la care se revendică (afirmație importantă pentru situațiile de „transplant" lingvistic).

Corectitudinea nu trebuie înțeleasă în sens gramatical, ci într-unul de putință a recunoașterii limbii de proveniență (pentru acest test, fonetica devine mai relevantă între celelalte compartimente ale limbii). Odată transpuse în alt spațiu idiomatic, antroponimele pot să-și conserve corpul fonetic primar sau se pot adapta cerințelor fonetice ale limbii care le adoptă. Congruența care funcționa ca lege tutelară la nivelul inferior poate păli în favoarea corectitudinii idiomatice – corectitudine care trebuie înțeleasă nu în mod absolut, ci cu derogările/fluctuațiile de rigoare, impuse de libertatea pe care locutorul și-o arogă în opțiunea pentru o formă nominală sau alta (în perimetrul aceleiași denominații).

O altă direcție pertinentă în care se impune a fi citită corectitudinea este cea referitoare la registrele limbii în care sunt actualizate antroponimele. Numele oficiale sunt corecte stilistic, indiferent de imperativele diafazice cărora se supun. Un antroponim convențional își menține validitatea în orice tip de context ar fi utilizat – formal/informal. Corectitudinea lui nu ridică semne de întrebare. Mai problematice sunt antroponimele neconvenționale, deoarece acestea își suspendă valabilitatea dacă sunt întrebuințate într-o interacțiune verbală susceptibilă de un pretins grad de prestigiu. Într-o atare situație, spunem despre ele că sunt incorecte estetic. Norma limbii este factorul ordonator în nediferențierea dintre categoriile de nume proprii. Corectitudinea poate fi suspendată în interesul vorbitorului: el este cel care decide structura/aspectul grafic al unui antroponim.

Vorbim, aşadar, la acest nivel, despre două variante ale normei: una aplicabilă în cazul antroponimelor oficiale (a se vedea oscilațiile unei aceleiași forme în planul vorbirii) și o alta cu repercusiuni fonetico-stilistice în ceea ce privește uzul antroponimelor neoficiale (atât la nivelul corpului fonetic, cât, mai ales, la cel al interdicțiilor de utilizare în registrele solemne ale limbii). Corectitudinea poate fi, prin urmare, abandonată în virtutea intrării în vigoare a adecvării de la nivelul următor. Ceea ce este corect din punct de vedere discursiv poate fi incorect din punctul de vedere al nivelului limbii istorice extrase.

Corectitudinea unei forme sau a alteia este justificată/susținută de tradiția istorică dintr-o anumită limbă. Bunăoară, unitățile de analiză considerate la un moment dat trebuie să-și fi câștigat o oarecare notorietate, să fi intrat în depozitarul de fapte lingvistice care se bucură de o atare recunoaștere din partea vorbitorilor. În acest fel, nume cu forma „deteriorată", – care se abat de la standarditatea universală –, sunt interpretate drept corecte datorită parametrilor de construcție care și-au câștigat o anumită reputație în limba respectivă. Nume a căror eufonie este deficitară și-au stabilit rezidența în nivelul istoric, încălcând criteriul de concordanță stipulat/intrinsec (congruența), datorită unei bune situări în tradiție. Totodată, limba istorică nu este doar realizare a tradiției, ci și depășire a acesteia, grație adevărului că vorbitorii nu sunt doar niște mimetici interpreți de *discursuri* gata făcute/*repetate*, ci și făuritori de *tehnică liberă*. Fiecare nume aparține unei limbi: în afara limbii, nu există limbaj. Tot astfel, numele nu pot fi lăsate pe dinafara limbii, nu pot avea traiectorii aberante în limbaj: ele sunt strânse în mănunchiuri de *designatori rigizi* și „înregimentate" idiomatic. Dacă în nivelul descris anterior conținutul era *desemnarea* (referința la realitate, prin încercarea de a stabili o corespondență între nume și subiectul purtător), în nivelul istoric, conținutul numelor este *semnificația*, ce e drept, nulă în cazul numelor oficiale – care funcționează ca niște *designatori rigizi* –, încărcată lexical în cazul numelor neoficiale, în sensul încercării de a descoperi dincolo de forme fonduri articulate semantic. Dar plinătatea semnificațională este, cum vom vedea, apanajul unităților de analiză subsumate celui de-al treilea nivel al limbajului, cel individual.

6. Adecvarea nivelului individual al limbajului

Compartimentul superior al limbajului este prin excelență nivelul manifestării creativității libere a locutorilor, al vorbirii (*habla*). La un prim nivel de semnificație, nominatorul alege numele oficial pe care, din varii considerente, îl învestește cu prerogativele sale preferențiale. Chiar convențional fiind, numele nu se alocă la întâmplare: acesta este rezultatul unei istorii individuale sau colective (numele este dat de o singură persoană sau este produsul unui conglomerat de opinii ale microcolectivității aflate în imediata apropiere a denotatului). Deși neînzestrat cu sens lexical, numele oficial nu este doar un complex sonor aleatoriu. El spune ceva despre/deconspiră concepția despre nume a onomaturgului, care, vrând-nevrând, îl încarcă cu un sens simbolic (cu mult redus față de cel rezultat în urma operației de umplere deliberată cu sens a numelor neoficiale). Denumirea convențională (adică cea din actul civil și din nomenclatorul

religios) poate fi, cum afirmam, rodul unei singure intervenții denominatoare (un părinte, naşul, preotul, altă persoană) sau al unei intervenții cumulate prin concursul unor instanțe cu aport motivat la repartizarea numelui respectiv (complexul instanțelor mai sus-amintite și altele: prieteni apropiați, alte rude etc.).

O situație aparte o constituie voința numitului de a-și schimba la un moment dat numele primit la botez, printre motive invocând unele de ordin estetic, dorința de a i se pierde urma, optând pentru anonimat etc. Trebuie luat în calcul și gestul magic de a schimba numele unei persoane din rațiuni care țin de stagnarea unei boli (de obicei, părinții înlocuiesc numele de botez cu un altul, deoarece așa consideră că suferința fizică sau psihică se va ține departe de cel vizat).

În mentalitatea comună, cel puțin, concepția despre nume ca *designator rigid* este privită cu o oarecare reticență, ea impunându-se a fi nuanțată măcar, dacă nu anulată. Și aceasta în temeiul simplului argument că în culisele fiecărui nume se găsește o poveste nespusă (uneori, ușor de intuit grație transparenței formei interne a numelui sau cunoștințelor enciclopedice mutual împărtășite de membrii unei comunități).

La un alt nivel de semnificație, intră în discuție antroponimele neconvenționale. Pentru studiul de față, observațiile noastre se referă în special la subcategoria poreclelor, fără a ne rezuma pe tot parcursul doar la acestea. Nivelul individual al limbajului este prin excelență locul în care acestea apar și se dezvoltă. Unele dintre ele, prin utilizări repetate, transcend limitele acestui nivel și intră în limbă. Astfel, din fapte ale vorbirii, consecințe ale exercitării *competenței expresive* a locutorilor, se preschimbă în fapte ale limbii. Majoritatea numelor proprii neoficiale sunt polifonice[11] (actantul zero care le-a promovat rămâne cel mai adesea greu identificabil). Ele sunt niște *voces significativae* cu autor necunoscut, colectiv – dacă avem în vedere modul în care au fost promulgate: din gură în gură, prin aportul unui conglomerat de colportori. Avem, așadar, un *locutor inițial* (necunoscut sau susceptibil de a fi recunoscut/intuit) și mai mulți *enunțiatori*, care preiau mesajul text-nume și îl diseminează în comunitate. Colportările succesive pot altera forma inițială a numelui, acesta circulând sub diverse variante simultane, promovate de *ființele discursive* ale căror „voci" „se aud" în alcătuirea sonoră a

[11] „Construite pe baza principiului polifonic (au paternitatea pusă pe seama unui locutor inițial neidentificabil – nonlocutorul – și funcționează după modelul creațiilor orale, recreându-se odată cu actualizarea fiecărei ocurențe), antroponimele neconvenționale au parte de tratament psiho sociolingvistic diferit de cel al antroponimelor convenționale: acestea din urmă sunt însușite printro *convenție istorică*: formula antroponimică oficială este înregistrată în limbă și recunoscută ca atare, făcând parte din cunoștințele enciclopedice ale comunității și beneficiind de un rulaj nonrestrictiv; celelalte sunt conferite printro *convenție socială ad hoc* și sunt înscrise în vorbire, deci supuse legilor acesteia (schimbare, dispariție); actualizarea lor (citirea corectă) este dependentă de evocarea cunoștințelor discursive. Există, însă, și excepții, când antroponimele neconvenționale își depășesc condiționarea contextuală, ancorând «referința actuală» (*i.e.* obiectul din lume desemnat prin termenul respectiv) (Milner, *apud* Moeschler, Reboul 1999: 358) în istorie; în această situație, numele tranzitiv (antroponimul neconvențional) este cel care fixează denotatul, botezul inițial fiind eclipsat de botezul ulterior, necanonic, social" (Felecan 2014: 21–22).

denumirii în discuție. Nu încape îndoială că antroponimele neoficiale sunt susceptibile de sens; în fapt, ele au fost create pentru a înmănunchea anumite proprietăți descriptive (*mise-en-abîme*). Acestea propulsează/basoreliefează diverse însușiri ale individului numit. Au fost create pentru a funcționa ca sensuri. Caracterul lor coercitiv se leagă de registrele limbii în care sunt difuzate. Unele au acceptul purtătorului de a-i substitui identitatea reală, făcându-l, probabil, cel mai adesea, recunoscut în colectivitate (mai ales dacă numele oficial îl așază sub semnul omonimiei antroponimice). Altele circulă subversiv, deoarece rostirea lor ar aduce prejudicii feței negative a numitului, or fiecare persoană numitoare dorește să-și conserve bunele relații în microcomunitate și să preîntâmpine eventuale animozități. Există și subiecți care preferă ei înșiși apelarea pe numele neoficial (este mai scurt, mai eufonic etc.). Avem a face în atare situații cu suspendarea *corectitudinii* din planul limbii istorice în favoarea *potrivirii/adecvării* din planul individual al limbajului, rod al vreunui motiv subiectiv al numitului sau al numitorului, care utilizează forma neoficială. Nu întotdeauna suspendarea judecății amintite este de bun augur: uneori, aceasta poate conduce la incompatibilități ce vizează incorectitudinea politică (a se vedea un nume neoficial de tipul lui *Negruțul*, răspândit în colectivități în care există și persoane de etnie romă sau de rasă africană). Așadar, ceea ce este corect la nivelul individual al limbajului poate fi incorect la nivelele inferioare (al limbii și universal). *Adecvarea/pertinența* se referă la a ști în ce contexte este permisă intruziunea numelor neoficiale și doar acolo acestea să fie rulate.

Concluzii

Articolul nostru a avut în vedere, pe de o parte, antroponimele oficiale, iar pe de altă parte, antroponimele neoficiale și *judecățile de conformitate* cărora acestea le subscriu la cele trei niveluri ale limbajului. În funcție de palierul la care se desfășoară, numele proprii sunt fapte ale limbii (nivelul istoric) sau fapte ale vorbirii (nivelul individual). Nivelul universal le conține pe toate în stare manifestă sau ca virtualități actualizabile în actele de vorbire concrete. *Desemnarea* înlesnește identificarea materială a referentului din lumea reală; un atare sens lexical de care numele proprii sunt susceptibile este transparent datorită *semnificației*; *sensul* textual delimitează antroponimele neconvenționale de numeroasa clasă a numelor nediferențiate. Datorită faptului că individul învață să creeze în limbă (nu asimilează o limbă finită), categoria numelor neconvenționale se justifică și este într-o continuă creștere.

În ceea ce privește judecățile de conformitate, numele urmează aceleași reguli ca și celelalte cuvinte. Cum s-a văzut, *congruența* acționează asupra antroponimelor prin fixarea referentului din contingență, iar dacă numele oficial este insuficient pentru a marca un denotat, legea de conformitate poate fi suspendată în favoarea intervenției lămuritoare a unei alte etichete verbale. Multitudinea amalgamată de la acest nivel poate genera omonimii antroponimice și atunci planul sensului este invocat pentru saturarea semantică fără dubii a unui particular. *Corectitudinea* de la nivelul idiomurilor istorice asigură suprapunerea dintre semnificant (nume) și semnificat (individ). Aici, locutorul este preocupat să nu existe oscilații nominale, antroponimele să fie instrumente ale

limbii, mărci prin care corespondența dintre cele două părți ale semnului lingvistic să nu fie viciată. Este într-o mai mare măsură nivelul numelor proprii ale limbii, însă fără să pierdem din vedere că aici se pot strecura – printr-o utilizare repetată și recunoașterea lor de către locutori (prin frecvența în comunicare) – și nume proprii ale vorbirii. Se întâmplă atunci ca și *corectitudinea* să fie suspendată de judecata imediat superioară, și anume *adecvarea*. Aceasta din urmă se referă la utilizarea unui nume în funcție de exigențele pe care contextul le prevede. Am afirmat deja că antroponimele cu realizare aici au imigrat în compartimentele inferioare, s-au insinuat, adică, din *parole* în *langue*. Este nivelul în care libertatea creativă a vorbitorilor este nelimitată, în care pălesc, la rigoare, deopotrivă, *congruența* și *corectitudinea*. Ar fi greșit să spunem că odată *corectitudinea* avariată, numele respective devin *incorecte*. Nu vorbim despre nume *incorecte*, poate, cel mult, despre nume care și-au pierdut judecata conformității. Antroponimele de aici satisfac nevoile interlocuției în funcție de criteriile avansate de registrele stilistice corespunzătoare ale vorbirii. Sau, altfel spus, „incorectitudinea" de la nivelul individual este normă de conformitate cu principiile aferente diverselor categorii de texte (discursuri).

Bibliografie

Coşeriu, Eugen. 1992–1993. *Prelegeri şi conferinţe* (1992–1993), supliment al publicaţiei „Anuar de lingvistică şi istorie literară", T. XXXIII, Seria A, Lingvistică. Iaşi: Institutul de Filologie Română „A. Philippide".

Coşeriu, Eugeniu. 2009. *Omul şi limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică*, Antologie, argument şi note de Dorel Fînaru. Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

Felecan, Daiana. 2012. Antroponime cu valoare generică în limba română. În *Limba română: direcţii actuale în cercetarea lingvistică*. (II) *Lexic, semantică, terminologii. Stilistică, pragmatică, retorică şi argumentare. Actele celui de al 11lea Colocviu Internaţional al Departamentului de Lingvistică* (Bucureşti, 9–10 decembrie 2011), Rodica Zafiu, Ariadna Ştefănescu (eds.), 79–93. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti.

Felecan, Daiana. 2014. *Pragmatica numelui şi a numirii neconvenţionale: de la paradigme teoretice la practici discursive*. Cluj-Napoca: Editura Mega.

Moeschler, Jacques, Anne Reboul. 1999. *Dicţionar enciclopedic de pragmatică* (DEP), coord. traducerii Carmen Vlad şi Liana Pop. Cluj[-Napoca]: Editura Echinox.

Saussure, Ferdinand de. 1998. *Curs de lingvistică generală*, Publicat de Charles Bally şi Albert Sechehaye, în colaborare cu Albert Riedlinger, traducere şi cuvânt înainte de Irina Izverna Tarabac. Iaşi: Polirom.